

ÖZ BAKIM VE GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Meral Çilem Ökcün Akçamuş

ÖZ BAKIM VE GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASINDA TEMEL İLKELER

Dr. Meral Çilem Ökcün Akçamuş

Öğretimin planlanması

3

- Öğretim amaçlarını gerçekleştirecek biçimde, öğretim yöntemini, araç-gereçleri, ortamı, öğretim zamanını, pekiştiricileri öğretim süresini içeren öğretim programı hazırlanır
- Öğretim sürecine etki edebilecek olan problem davranışlar belirlenir ve azaltılması için kullanılacak işlem süreçleri belirlenir
- Öğretim sırasında öğrenci performansında olan değişikliklerin nasıl izleneceği saptanır

Öğretimin planlanması

4

- Hedeflenen becerinin
 - edinim,
 - akıcılık,
 - kalıcılık ve
 - genelleme aşamalarının planlanması

Uzun dönemli amaç ve alt amaçların yazılması

5

- UDA: öğrenciyi o beceriyi bağımsız olarak yapar hale getirmektir
- Bu UDA'ya ulaşılacak şekilde alt amaçların oluşturulması öğrencinin beceride yapabildiklerini belirleme yöntemine göre farklılık gösterir
- Tek fırsat yöntemine göre öğrencinin bir beceride yapabildiklerini belirledikten sonra öncelikle UDA oluşturulur daha sonra KDA oluşturulurken iki farklı sıra izlenir

Eğer ele alınan beceri temel öz bakım becerilerinden biri ise

6

- Öğrenci beceri basamaklarından çoğunu bağımsız olarak gerçekleştiremiyorsa ve öğrenci basit taklit becerilerine sahip değilse öğrencinin bağımsız olarak yapamadığı alt amaçların sırasıyla
 - ▣ Öğrenciye fiziksel yardımda bulunulduğunda yapar
 - ▣ Öğrenciye sözel ipucu verildiğinde yapar
 - ▣ Öğrenci bağımsız olarak yapar şeklinde sıralanabilir

Ele alınan öz bakım becerisi, öz bakım becerilerinin kazanılma sıklığında daha üst sıralarda yer alıyorsa

7

- Öğrenci taklit etme becerilerin sahip ise öğrencinin yapamadığı basamaklar için ilk alt amaçların
 - Öğrenci model olduğunda yapar
 - Öğrenci sözel ipucu verildiğinde yapar
 - Öğrenci bağımsız olarak yapar şeklinde verilmesi uygundur

Çoklu fırsat yöntemine göre

- Öğrencinin bir beceride yapabildiklerinin belirlenmesinin ardından önce uzun dönemli amaç oluşturulur ve daha sonra her bir beceri basamağına ilişkin olarak öğrencinin yapabilme düzeyine göre alt amaçlar oluşturulur.
- Öğrencinin bir beceri basamağındaki düzeyi “fiziksel yardımda bulunduğu yapıyor” şeklinde ise, amaçlar önce öğrenci fiziksel yardımda bulunduğu, daha sonra sözel ipucu verildiğinde en son ise bağımsız yapar şeklinde sıralanır

Amaçların düzenlenmesi

9

- Öğrenci için belirlenen alt amaçlar farklı yaklaşımlara göre düzenlenerek öğretim içeriği oluşturulabilir
 - İleri zincirleme
 - Tersine zincirleme
 - Tüm beceri

İleri zincirleme yaklaşımına göre

10

1. UDA: Amaçlar düzenlenirken önce becerinin bütünü bağımsız gerçekleştirmeye yönelik UDA konulur.
 - ▣ Ahmet bağımsız olarak çorabını giyer
2. KDA: Uzun dönemli amaca ulaşılabacak şekilde her bir temel becerinin bağımsız olarak gerçekleştirilmesine yönelik olarak önce yapılan temel beceriden sonra yapılan temel beceriye doğru kısa dönemli amaçlar oluşturulur
 - ▣ Ahmet bağımsız olarak çorabını tutar
 - ▣ Ahmet bağımsız olarak çorabı parmaklarından geçirir
 - ▣ Ahmet bağımsız olarak çorabını giyer

İleri zincirleme yaklaşımına göre

11

- Her bir kısa dönemli amaca ulaşacak şekilde alt amaçlar , önce yapılan beceri basamağından, sonra yapılan beceri basamaklarına ve her bir beceri basamağında en fazla yardım içeren ipucu verilenden en az ipucu verilmesine doğru sıralanarak yazılır.

Tersine zincirleme yaklaşımına göre,

12

1. UDA: becerinin bütünün bağımsız yapılmasına yönelik amaç konulur
 - ▣ Ahmet bağımsız olarak çorabını giyer

1. UDA'ya ulaşacak şekilde her temel becerinin bağımsız olarak gerçekleştirilmesine yönelik en son yapılan temel beceriden en önce yapılabilecek doğru KDA'lar oluşturulur
 - ▣ Ayak parmaklarından geçirilmiş çorabı giyer
 - ▣ Eline verilmiş çorabı giyer
 - ▣ Önünde duran çorabı giyer

Tersine zincirleme yaklaşımına göre

13

3. Alt amaçlar:

- Her bir kısa dönemli amaca ulaşmak için önce yapılan beceri basamağından sonra yapılan beceri basamağına doğru ve her bir beceri basamağının en fazla yardım içeren ipucu ile yapılmasından en az ipucu ile gerçekleştirilmesine doğru sıralanır

Tüm beceri yaklaşımına göre

14

1. UDA: Tüm becerinin bağımsız yapılmasına yönelik UDA konular
2. KDA: Uzun dönemli amaca ulaşacak şekilde becerinin en fazla ipucu ile gerçekleştirilmesinden en az ipucu ile gerçekleştirilmesine doğru becerinin bütününe içeren KDA'lar oluşturulur
3. KDA'ları kapsayacak şekilde önce yapılandan sonra yapılana doğru amaçlar sıralanır

- Tüm beceri, ileri zincirleme ve tersine zincirleme yaklaşımlarına göre amaçların düzenlenmesinde, ilk basamak üç yaklaşım için de uzun dönemli amaç belirlemektir.
- Tüm beceri yaklaşımına göre amaçların düzenlenmesinde kısa dönemli amaçların oluşturulması, ileri ve tersine zincirleme yaklaşımına göre kısa dönemli amaçların oluşturulmasından farklılık göstermektedir.

- Tüm beceri yaklaşımında kısa dönemli amaçlar becerinin bütününün en fazla ipucuyla gerçekleştirilmesinden en az ipucuyla gerçekleştirilmesine doğru bir sıra izlemektedir. Oysa ileri zincirleme ve geri zincirleme yaklaşımlarında kısa dönemli amaçlar her bir temel beceri için konulmaktadır.
- İleri ve geri zincirleme yaklaşımlarına göre kısa dönemli amaçların oluşturulmasındaki farklılık ise, ileri zincirleme yaklaşımlarında temel beceriler için konulan kısa dönemli amaçların en son yapılandan en önce yapılanına doğru bir sıra izlemesi, tersine zincirleme yaklaşımında temel beceriler için konulan kısa dönemli amaçların en son yapılandan en önce yapılanına doğru bir sıra izlemesi olmaktadır.

- Kısa dönemli amaçları gerçekleştirecek şekilde alt amaçların sıraya konulması, her üç yaklaşımda da en fazla ipucu gerektirenden en az ipucu gerektirene doğru olmaktadır.

ÖĞRETİMİN PLANLANMASI

- Öğrencinin kaba değerlendirme ile Öz bakım ve Günlük yaşam becerileri performansının alınması
- Öğrencinin yapamadığı becerilerin belirlenmesi ve öncelik sırasına göre sıralanması
- Öğrenci için hedef beceriler seçilmesi
- Öğrencin hedef becerilere yönelik ayrıntılı değerlendirme ile performansının alınması
- ÖBÖA'ya göre UDA ve KDA'ların belirlenmesi
- Amaçların düzenlenmesinden sonra

Öğretimin planlanması

19

- Öğrencinin gerçekleştiremediği alt amaçlara yönelik öğretim planı hazırlanır.

- Öğretim planında
 1. Öğrencinin beceriyi yapabilme düzeyi
 2. Öğretim amacı
 3. Öğretim yöntemi
 4. Öğretim amacının gerektirdiği araç ve gereçler
 5. Öğretim ortamı ve
 6. Kullanılacak pekiştiriciler

Becerinin öğretilmesi

20

- Yanlışsız Öğretim Yöntemleri
- İpuçlarının Hiyerarşik Kullanımı (giderek arttırılması ya da azaltılması)

Öğretim planlanması-öğretim yöntemleri

21

- ▣ Artan bekleme süreli öğretim
- ▣ Davranış öncesi ipucu ve sınamayla öğretim
- ▣ Davranış öncesi ipucu ve silikleştirmeyele öğretim
- ▣ Aşamalı yardıma öğretim
- ▣ İpcunun sistematik olarak artırılması
- ▣ İpucunun sistematik olarak geri çekilmesi
- ▣ Sabit bekleme süreli öğretim
- ▣ Eş zamanlı ipucu ile öğretim

İpucunun verilmesi ve sistematik olarak geri çekilmesi

22

- Öğrencinin doğru tepkide bulunmasını sağlayacak en yüksek ipucu sunulmasıyla öğretime başlanarak zamanla ipucu ortadan kaldırılır
 - Fiziksel yardım
 - Model olma
 - Sözel ipucu
 - İşaret ipucu

Önemli

23

- Davranışın yapılmasını sağlayacak uyarıcı (ayırt edici uyarıcı) ortamda bulunmalıdır (el yıkama-sabun, musluk havlu)
- İpuçları sistematik olarak geri çekilmelidir (ipucu bağımlılığı)

İpuçları-fiziksel yardım ve geri çekilmesi

24

- Sözel ipucu ile birlikte kullanılır (zamanla FY geri çekerek sadece Sİ verilmesi hedeflenmektedir)
- Öğretmen öğrencinin arkasından geçerek beceri basamağını öğrenciye yaptırır (karışıklığı önlemek için)
- Yemek eme gibi uzun süren beceriler için öğretmen öğrencinin kullandığı eli tarafına, hafif öğrenciye dönük oturur

İpuçları-fiziksel yardım ve geri çekilmesi

25

- Öğrencinin elinden sıkıca tutularak becerinin yapılması ve ne yapıldığının söylenmesi

Öğrencinin katılımı hissedildikçe

- elin daha hafif tutularak yaptırılması ve ne yapıldığının söylenmesi
- Elin öğrencinin eline /bileğine hafifçe konulması ve yapılanların açıklanması
- Elin öğrencinin elinin yanında bulundurulması ve yapılanların açıklanması
- Eğer beceri tüm kolun kullanımını gerektiren bir beceri ise, elin üstü, bilek, kol, dirsek ve omuza doğru geri çekilir.

İpuçları-model olma

26

- Öğrencinin taklit becerilerine sahip olması gerekir
- Model olma sözel ipucu ile birlikte kullanılır ve model olma geri çekilerek öğrencinin sadece sözel ipucu ile beceriyi yapması hedeflenir
- Öğretimin başında basamağın tamamı hem yapılarak gösterilir hem de ne yapıldığı açıklanarak öğrencinin yapması istenir, daha sonra becerinin daha az bir kısmına model olunur ve en son sadece sözel ipucu verilir

Sözel ipucunun verilmesi ve geri çekilmesi

27

- Yapılması istenen davranışın sözel olarak ifade edilmesidir
- Sözel ipucu öğrenci için anlamlı olmalıdır
- Öğrenci beceride bağımsızlaştıkça geri çekilir
 - Her iki elinle pantolonun belinden tut
 - Pantolonun belinden tut
 - Pantolonu tut
 - Tut
 - Fısıltı

Öğretimin değerlendirilmesi

28

- Öğrencinin, öğretim süresince ve öğretim sonunda sürekli olarak değerlendirilmesi gerekir

- ÖBÖA bu amaç için BÖP şekline kullanılabilir
 - Tek fırsat
 - Çok fırsat

Kaynak

29

- Varol, N. (2011). Beceri öğretimi ve Öz Bakım Becerilerinin Kazandırılması. Ankara: KÖK Yayıncılık